ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 100, Ocak 2020, s. 15-26

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.39550>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
31.10.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.01.2020

Prof. Dr. Ayfer YILMAZ

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ayfer.yilmaz@hbv.edu.tr

“AHISKA SÜRGÜNÜ MENEMŞE” ROMANIYLA AHISKA’YI ANIMSAMAK

Öz

Son dönemlerde kendilerinden sıklıkla bahsedilen Ahıska Türkleri, tarihçilerin olduğu kadar roman yazarlarının da ilgisini çekmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde çeşitli defalar el değiştiren, günümüzde de Gürcistan sınırları içinde kalan Ahıska bölgesinde bugün az sayıda Türk yanında Ermeni ve Gürcü de yaşamaktadır. Mikdat Topçu’nun kaleme aldığı *Ahıska Sürgünü Menemşe* (2016) adlı roman, II. Dünya Savaşı’ndan başlayarak 2000’li yıllara uzanan bir süreç içinde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin Kafkaslarda, özellikle de Ahıska ve Kırım bölgelerinde yaşayan Türklere yaptığı zulümleri konu edinmektedir. Ahıskalı bir Türk olan İsmail ve ailesinin hikâyesinin anlatıldığı eserde, kronolojik bir sıra takip edilmiş, tarihî olaylar da roman kişilerinin ifadeleri ile yorumlanmıştır. Eser, kurgusal yapısı içinde eritilerek verilen tarihî gerçekler vasıtasıyla okuyucuyu Ahıska Türkleri hakkında bilgilendirdiği kadar, II. Dünya Savaşı, buna bağlı olarak Stalin dönemi ile ilgili olarak da ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Çalışmamızın amacı, romandaki kurgusal yapıdan hareketle tarihi arka planı gözler önüne sermektir.

Anahtar kelimeler: Ahıska Sürgünü Menemşe, Mikdat Topçu, Ahıska Bölgesi, Ahıska Türkleri, II. Dünya Savaşı, Sürgün, Göç.

REMEMBERING TO AHISKA WITH THE NOVEL OF “EXILE OF AHISKA MENEMŞE”

Abstract

Ahıska Turks, who have been mentioned frequently in recent times, attract the attention of novelists as well as historians. In the Ahıska region, which changed hands several times during the Ottoman Empire and remains within the borders of Georgia today, there are few Turks and Armenians and Georgians. The novel of “Exile Of Ahıska Menemşe” (2016) by Mikdat Topçu was written by during the period from World War II to the 2000s, the issue of the atrocities of the Union of Soviet Socialist Republics against the Turks living in the Caucasus, especially in the Ahıska and Crimea regions. In the work where the story of İsmail and his family are told, a chronological order was followed and historical events were interpreted with the expressions of the novelists. As well as informing the reader about Ahıska Turks by means of historical facts which are melted in its fictional structure, the work is written in II. World War II also provides detailed information about the Stalin period. The aim of our study is to reveal the historical background based on the fictional structure in the novel.

Keywords: Exile of Ahıska, Region of Ahıska, Ahıska Turks, World War II, Exile, Migration.

GİRİŞ

1. “AHISKA SÜRGÜNÜ MENEMŞE” ADLI ROMANIN ÖZETİ

Mikdat Topçu’nun (d. 1950) kaleme aldığı *Ahıska Sürgünü Menemşe* (2016) adlı romanda olaylar, Ahıska’nın Adıgön ilçesine bağlı olan ve kayıtlarda “Tsahan” olarak geçen Sahan köyünde başlar. Tarih, 1940’ların başıdır. Sahan köylü İsmail, eşi Resmiye, oğlu Yusuf ve kızı Menemşe ile yaşayan Ahıska Türkü genç bir adamdır. Sovyet yönetimi, planladığı uygulamaları hayata geçirebilmek için Komünist Partisi İcra Komitesi üyelerini görevlendirmiştir. Bu program çerçevesinde Ahıska’daki tüm köylere birer görevli atanmıştır. Böylece Sahan köyüne Andranik adlı görevlinin gelişi ile köydeki huzur ortamı kaybolmaya başlar. Sovyet yönetimi köylerde seçilen muhtarların Yerel Komünist Partisi Sekreteri olarak görev yapmasını öngörmüştür. Andranik bu iş için İsmail’i uygun bulur. Önceleri yapılan ya da yapılacakları tam olarak idrak edemeyen İsmail, köyüne hizmet edebileceğini düşünerek bu görevi kabul eder. Ne var ki hakikat hiç de onun iyi niyetlerle düşündüğü gibi değildir.

Köyün ileri gelenlerinden Molla Memmet, köy odasındaki toplantılarda Sovyet rejiminin, Stalin’in hatta Çar Deli Petro’nun gerçek niyetlerini anlatmaya çalışmaktadır. Komünist Parti tarafından muhtar olarak görevlendirildikten sonra İsmail’e verilen ilk emir, Molla Memmet’in konuşmasını engellemesidir. Ahıska’daki toplantılara devam etmek mecburiyetinde olan İsmail, zamanla verilen emirlerin aslında bölge halkını kimliksizleştirmeye, yoksullaştırmaya, dahası yok etmeye yönelik olduğunu anlar. Kendisinden istenen icraatlar arasında halka komünizmin benimsetilmesi, ezanın okunmaması, Türkiye ile ticari faaliyet yürütenlerin casusluk

yaptıkları gerekçesiyle engellenmesi, halkın mallarını devlete devrederek kolhozların¹ kurulması gibi hem İsmail’in hem de köy halkının kabul edemeyeceği hususlar vardır. Genç adam, verilen talimatları yerine getirmediği için sudan sebeplerle tutuklanarak Tiflis’teki hapishaneye gönderilir. Burada NKVD² görevlileri tarafından göstermelik bir mahkemece tutuklanır ve hapse atılır. Tiflis hapishanesi adeta bir cehennemdir. Oldukça sağlıksız şartlarda tutulan mahkûmlar, gündüzleri de ormanda çalıştırılmaktadır.

Buradan hiçbir mahkûmun sağ çıkamayacağını düşünen İsmail, yine de içindeki umudu muhafaza etmeye çalışmaktadır. Genç adam, ağaç kesiminde birlikte çalıştığı Agopyan adlı bir Ermeni mahkûmla arkadaş olur. Bilgili, görmüş geçirmiş bir insan olan Agopyan, İsmail’in birkaç yıl önce kim olduğunu bilmeden hayatını kurtardığı kişinin, şimdi Sovyetler Birliği’nde İçişleri Halk Komiserliği NKVD’nin başkanı olan Lavrentiy Beriya³ olduğunu öğrenince, ondan yardım isteyebileceğini söyler. İsmail, Agopyan’ın teşvikiyle Beriya’ya bir mektup yazar ve hapishaneden çıkartılarak, uygun görülen bir yerde görev alabilmesi konusunda yardımını ister. Bu sayede hapisten kurtulur, ancak Kırım’da savaşmakta olan “Partizanlar”⁴ arasına katılması gerekmektedir. Genç adam bir cehennemden başka bir cehenneme atılmıştır. Bu arada ailesi hakkındaki endişeleri de giderek artmaktadır.

¹ “Kolhoz, Rusça (kollektivnoye hozoystvo’dan kısaltma) bir kavram olup kolektif çiftlik demektir. 1920’li yıllarda ilk örneklerini gördüğümüz kolhoz sistemi, Stalin’n en önemli ve en kapsamlı politikası olarak 1930’ların başında yaygınlaşmaya başlamıştır. Kolektif Çiftlikler, 1930’ların sonlarına doğru başta Türk dünyası olmak üzere tüm Sovyet coğrafyasına yayılmıştır. Kolektif Çiftlikler, Sovyet Hükümetinin halkın topraklarına el koyarak devletleştirdiği büyük tarım alanlarıdır. Yeni ekonomik sistemle birlikte özel mülkiyet büyük oranda sona ermiş, milli kimlikler daha hızlı asimilasyona uğramış ve Ruslaştırmanın önündeki engeller nerdeyse tamamen ortadan kaldırılmıştır. Kolhoz sistemi, Rusların yüzyıllardır Türkler üzerinde uyguladığı politikalar içinde bizce en son ve en ölümcül darbenin adıdır. Kolhozlar sayesinde, Sovyet Hükümeti ve Komünist Parti, istediği her şeye çok kolay ve büyük oranda ulaşma imkânı bulmuştur.” Ferhat Karabulut, “Cengiz Dağcı’nın Ve Cengiz Aytmatov’un Romanlarında Kolhozlar ve Kolhoz Sisteminin Ruslaştırmadaki Rolü”, TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 2019, Yıl: 7, Sayı:16, s.56-56. http://www.turukdergisi.com/Makaleler/1208021547_14-F.%20Karabulut%2056-77.pdf.pdf, 12.10.2019.

² NKVD: (Narodnyy komissariat vnutrennih del): İçişleri Halk Komiserliği, Sovyetler Birliği’nin çeşitli meselelerini idare eden devlet birimidir. Sovyetler Birliği’nin gizli polis teşkilatları OGPU ve Çeka’nın yerini alan Devlet Güvenlik Baş Müdürlüğü (GUGB), NKVD’nin en çok bilinen bölümüdür. <https://www.turkcebilgi.com/nkvd> (05.10.2019).

³ “Beriya, Lavrentey Pavloviç (1899-1953), Gürcistan’ın Megrel bölgesindedir. 1917’de Komünist Partisi üyesi, 1918-1921’de Gürcü Menşevik yönetimi yanlısıyken Azerbaycan Müsavat Hükümeti gizli servisine angaje edilmişti. 1921’de Azerbaycan SSC Gizli İstihbarat Teşkilatı Siyasi Şb Md, 1923’ten Gürcistan SSC Devlet Güvenlik Başkanlığı (GPU) Operasyon ŞB Md, 1927’den Transkafkasya GPU Bşk Yrd ve Nisan 1931’den Başkan Gürcistan Komünist (Bolşevikler) Partisi MK 1. Sekreteri ve Birlik Genel Komünist (bolşevikler) Partisi Transkafkasya Bölge Teşkilatı 2. Sekreteri (1931-1938), SSCB Halk İçişleri Komiseri (1938-1945), SSCB İçişleri Bakanı (1953), SSCB Halk Komiserleri (Bakanlar) Kurulu Başkan (Başbakan) Yardımcısı (1942-1953), Devlet Savunma Komitesi Üyesi (1941-1944, 1944’ten Başkan Vekili), Parti MK Üyesi (1934-1953), Parti MK Politbüro Üyelğine Aday (1939-1946) ve Üye (1946-1953), Birlik Genel ve SSCB Merkez Yürüme Kurulu Üyesi. SSCB Yüksek Sovyeti Milletvekili (1937-1953), SSCB Yüksek Sovyeti Prezidyum Üyesi (1938-1953), Sosyalist Emek Kahramanı (1943), SSCB Mareşali (1945). 26 Haziran 1953’te 11 general ve mareşalin huzurunda tutuklandı ve R.A. Rudenko’nun da yer aldığı SSCB Yüksek Mahkemesi’nin özel hakim heyeti kararıyla Aralık 1953’te kurşuna dizilerek idam edildi. Cenazesi yakıldı, mezarının yeri bilinmiyor. Başlıca yapıtı olan ve yabancı dillere de çevrilen Transkafkasya Bolşevik Örgütleri Tarihi Üzerine (1935) adlı kitabı, Stalin’e methiye niteliğinde olup gerçekleri yansıtmaktan çok uzaktır...” (Orhan Uravelli, Ahıska’dan Çıktım Yola, Erkam Yayınları, İstanbul 2017, s. 24).

⁴ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Gürkan POLAT; “1943-1944 Yıllarında Sovyetler Birliğinden Sürgün Edilen Halkların Sürgününün Ve Geri Dönüş Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi; Ahıska, Kırım Ve Karaçay-Malkar Sürgünleri Örnekleri” T.C. BAŞBAKANLIK Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi Ankara 2014, s. 53.

<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/thesis/guerkan-polat-1943-1944-yillarinda-sovyetler-birliginden-suerguen-edilen-halkların-suerguenüenüen-ve-geri-doenues-duezenlemelerinin-karsilastirmali-olarak-incelenmesi.pdf> 12.10.2019.

Partizanlar içerisinde görev yaparken Kırım’da yaşayan Mariya adlı Rus bir kadınla tanışan İsmail, onun yardımıyla bir Alman subayın tutuklanmasını sağlar. Bu ortaklık onu Mariya ile evliliğe kadar götürür. İsmail bir yandan Mariya ile evlilik hayatı yaşarken bir yandan da Ruslar adına gizli faaliyetler yürüten Partizanlar için çalışmaktadır. Savaşın sona ermeye başladığı günlerde Kırım’daki halkın sürgün edildiği haberini alan genç adam, aynı felaketin Ahıska’da da yaşanmış olabileceği endişesini duymaya başlar ve bir yolunu bulup Ahıska’daki köyüne döner. Köy halkı tamamen sürgün edilmiş, insanlar katledilmiştir. Öldürülenler arasında Molla Memmet ile yakın dostu Abastuman Köyü muhtarı Yunusbeg de vardır. Acısını yenmeye çalışarak Ahıska şehrine giden İsmail, Ahıska’daki Sovyet görevlilerden köy halkının Fergana’ya sürgün edildiğini öğrenir. Bu kez Fergana’da ailesini aramak için yola koyulur. Bin bir güçle ailesini bulur. Hayvan taşınan vagonlarla sağlıksız koşullarda gerçekleştirilen uzun sürgün yolculuğu sırasında İsmail’in ağabeyi Süleyman ile oğlu Yusuf hayatlarını kaybetmiştir. İsmail, karısı Resmiye ile kızı Menemşe’nin nispeten sağlıklı bir ortamda yaşaması için gerekli desteği sağlayarak Mariya’nın yanında döner. Çok geçmeden Mariya da hayatını kaybedince bu kez kesin olarak Resmiye ile Menemşe’nin yanına gider. Bir müddet burada yaşayan aile, daha sonra Azerbaycan’ın Mugan Çölü’ne, oradan da Kabardino-Balkarya sınırındaki Hasanya kasabasına göç eder.

Aradan yıllar geçmiş, Menemşe büyümüş, evlenmiş; İsmail ve karısı Resmiye ise yaşamıştır. Burada hayatlarını sürdürürken Türkiye’nin sürgündeki Ahıska Türklerini vatandaşlığa kabul etme kararı aldığı haberleri gelmeye başlar. Artık yaşlı ve hasta bir kadın olan Resmiye, Hasanya’da hayata gözlerini yumar. Kızı, damadı ve torunlarıyla birlikte İstanbul’a göç eden İsmail, kızının yanında hayata veda eder. Öldüğünde 90’lı yaşlarında olan İsmail’in kabrine Ahıska’daki dostu Yunusbeg’in ölü bedenindeki kıyafetinin cebinden aldığı Türk bayrağı dikilir ve mezarına köyünden alarak yıllarca koynunda sakladığı vatan toprağı dökülür. Menemşe ise artık 70 yaşının üzerindedir ve oğullarından birinin yanında yaşamaya devam etmektedir.

II. ROMANDAN HAREKETLE AHISKA BÖLGESİ VE TARİHİ

Ahıska, Kuzeydoğu Anadolu sınırına 15 km. mesafede yer alan ve günümüzde Gürcistan sınırları içinde kalan bölgenin adıdır. Ardahan ilimizle sınır komşusudur. Ahıska merkeze bağlı ilçeler arasında, Abastuban, Adigön, Aspinza, Ahılkelek, Azgur ve Hırtız sayılabilir⁵.

Romanın başlangıcında yazar, Ahıska Türkleri hakkında tarihî bilgi vermektedir. Buna göre Ahıska Türkleri, Kars ve Ardahan illeri ve Posof ilçesindeki Türklerin bir kısmı ile aynı boydan, yani Türklerin Kıpçak- Kuman boyundan gelmektedir (s. 14)⁶.

Ahıska 1828’e kadar Osmanlı Devleti’nin bir eyaletidir. Yunanlıların bağımsız bir devlet kurma çabalarını desteklemeleri sebebiyle Osmanlı Devleti Ruslara savaş açmış, bu savaşta Ruslar, Kafkas bölgesinde ve Anadolu’da ilerlemiş, Doğu’da Kars’a kadar dayanmıştır. Böylece Anapa, Poti ve Ahıska’nın yanı sıra Karadeniz kıyısındaki kaleler de Ruslar tarafından ele geçirilir. Osmanlı Devleti, Balkanlar’da olduğu gibi Kafkaslar’da da hâkimiyetini kaybetmiş durumdadır. Bu şartlar altında 14 Eylül 1829’da imzalanan Edirne Antlaşması, Ahıska bölgesinin

⁵ Yunus Zeyrek, “Ahıska’nın Tarihi, Ahıska ve Ahıska Türkleri”, Bizim Ahıska, http://www.ahıska.org.tr/?page_id=1839, 15.04.2018.

⁶ Mikdat Topçu; Ahıska Sürgünü Menemşe, Boğaziçi Yayınları, Nisan 2016. Romandan yapılan alıntılarda ve atıflarda sadece sayfa numarası kullanılacaktır.

Ruslara bırakılmasına sebep olur⁷. Edirne Antlaşması, Osmanlı Devleti’nin Küçük Kaynarca’dan sonra imzaladığı en ağır antlaşma olarak tarihe kaydedilir⁸.

Bölge halkı 1829’a kadar çeşitli defalar bağımsız devlet kurma çabası içinde olmuş, dolayısıyla bölgede birçok savaş yaşanmıştır. Romanda, Ahıska’nın Rus hâkimiyetine girişi ile ilgili olarak da şu tarihî bilgiler verilmektedir:

“Ahıska, Edirne Antlaşması’na göre Sovyetler Birliği sınırları içinde kalmıştı. Sadece toprak olarak Sovyetler Birliği tarafında idi. Vaktiyle Osmanlı sınırları içinde iken nasıl yaşıyorlarsa, hiçbir değerlerini kaybetmeden, Ahıskalılar yine bu topraklar üzerinde tam manasıyla Müslüman-Türk kültürünü yaşamaya devam ediyorlardı. Kafkasya’nın kendine has yaşam tarzı bütün fütursuzluğu ile Ahıska’da, Saharı Köyü’nde yaşanıyordu. Bağ-bahçe gelenekleri, ekip biçme gelenekleri, mal-davar otlatma gelenekleri, çobanlık geleneği, ata binme, cirit oynama gelenekleri eskiden olduğu gibi aynen devam ediyordu.” (s. 57- 58).

1917’de yaşanan ve tarihte “Ekim Devrimi”⁹ olarak da adlandırılan Bolşevik Devrimi’nden sonra Ahıska Türkleri için yaşam, giderek artan zorlu bir sürece evrilmiştir. Romanda bu dönemden şöyle bahsedilir:

“Komünist Partisi, Sovyetler Birliği genelinde kalkınma projeleri uygulayacaktı. 1927 yılında tamamlayamadığı komünistleşme hareketini tamamlamaya çalışacaktı. Halkların hepsini komünistleştirecekler, her yerde kolhozlar kuracaklar, köylüler kolхозlarda çalışacak ve bütün ihtiyaçları bu kolхозlardan sağlanacaktı. Hiç kimsenin kendisine ait bir tarlası, bir bahçesi, bir ineği bile olmayacaktı. Stalin böylece komünist ihtilalin tam anlamıyla başarıya ulaşmasını sağlayacaktı.” (s. 16).

⁷ “... Rus kuvvetleri Kafkas ve Anadolu cephesinde de ilerleyerek 1828 yılı yaz aylarında Anapa, Poti, Ahıska ile diğer Karadeniz kıyısındaki kaleleri aldılar ve Kars’a gidiler.” (Dr. Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1789-1994), 4. Bs. Filiz Kitabevi, İstanbul 1995, s. 150). 14 Eylül 1829’da Edirne Antlaşması yapılır. “Osmanlı Devleti”ni Sadık Efendi başkanlığında bir heyet, Rusya’yı da Kont Aleksî Orloff ve Kont F. De Pahlen temsil etti. Barış görüşmeleri kısa sürdü; Osmanlı temsilcileri Ruslar tarafından daha önceden hazırlanan koşulları kabul etmek zorunda kaldı.” (Dr. Rifat Uçarol, Siyasi Tarih (1789-1994), 4. Bs. Filiz Kitabevi, İstanbul 1995, s. 151). Buna göre, “Osmanlı Devleti; Gürcistan ve Kafkasya’daki diğer yerlerin Rusya’ya ait olduğunu kabul ediyordu. Buna karşılık Rusya; Ahıska, Poti, Anapa dışında, Doğu’da işgal ettiği yerleri geri verecekti.” (Dr. Rifat Uçarol, a.g.e., s. 151).

⁸ Bu antlaşmaya göre; “Rus askerleri prenslikler, Dobruca ve Bulgaristan’da işgal ettikleri yerlerden çekileceklerdi. Ruslar, Tuna nehrinde ticaret edebilme hakkına kavuşuyorlar, Osmanlı Devleti Tuna ve Prut boyunca kale yapmamayı kabul ediyordu. Bu suretle daha sonra vuku bulacak harplerde Rusların Osmanlı sınırlarına girmesi kolaylaşıyordu. Osmanlı Devleti, Rusların Kafkaslar, Gürcistan ve İran’dan almış olduğu Nahçıvan ve Erivan’daki varlığını kabul ediyor, buna karşılık Ruslar da, Erzurum, Kars ve Bayezid’i geri veriyordu. Ruslar diğer Avrupa devletlerine tanınmış olan salâhiyetlerden yararlanacaktı. Sırbistan, Yunanistan ve prenslikler Rus koruması altında özerlik kazanmışlardır. Bir başka madde ile de Osmanlı Devleti, 10 yıl içinde ödenmek üzere 400 milyon kuruş savaş tazminatı ödemeye mahkûm ediliyordu.” Ayrıca, bu antlaşma ile bağımsız Yunan Devleti’nin kurulmasının yolu açılmıştır. (Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, E Yayınları, İstanbul 2000, s. 60-61’den yorumlayan Adem Kara, “1828-1829 Osmanlı- Rus Savaşı ve Anadolu’da Alınan Tedbirler”, 122-123.

<http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c8s14/makale/c8s14m6.pdf>, 16.04.2018.

⁹ “... Ekim devrimi ile birlikte koşulsuz barış önererek savaştan çekilen Rusya’nın Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu ile 2 Mart 1918’de yaptığı Brest-Litovsk barışında, Boşevikler Çarlığın savaşta işgal ettiği tüm bölgeleri boşaltmanın yanı sıra, daha önce ele geçirdikleri Kars, Ardahan ve Batum Sancaklarını da iade ediyorlardı. Ne var ki, Brest-Litovsk Doğu Anadolu’da barışı sağlamış değildi. Gerçi elde daha 18 Aralık 1917 gibi erken bir tarihte imzalanmış Erzincan mütarekesi vardı. Ancak bu ateşkese muhatap olan Moskova değil, bu yönetimin yaptığı antlaşmaları tanımayan Güney federasyonu Komiserliği idi. Dolayısıyla Osmanlı Rus Savaşının yerini Türk-Ermeni muharebeleri almış ve Brest-Litovsk’un koşulları 1918 Nisan’ında yerine getirilmişti.” (Yuluğ Tekin Kurat, “1879-1919 Arasında Türk-Rus İlişkileri”, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Yıl: 1992, C. 16, S. 27, s. 140, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/22/86.pdf>, 09.10.2019.

1922’de Lenin’in ölümü üzerine Komünist Parti Genel Sekreterliği görevine getirilen Stalin, bu tarihten sonra giderek sertleşen uygulamaları ile tarih sayfalarında yerini almıştır. 1917’den itibaren uygulamaya konulan Komünist rejimin baskıları, Stalin dönemi ile şiddetlenmiş, romana konu olan 1940’lı yılların başlarında açıkça bir kırım olan sürgünle son noktaya ulaşmıştır¹⁰.

Özellikle 1937’den sonra, tüm köylere “Ahıska’dan, Tiflis’ten, hatta Moskova’dan” (s.66) getirilen Komünist Partisi görevlileri, bölgeyi adeta abluka altına almıştır. Stalin ve onun başında bulunduğu Komünist Parti, 1929 yılını “büyük değişim yılı” olarak ilan etmiştir. Ancak asıl köklü değişimler ve ekonomik yaptırımlar 1937’den sonra uygulanmaya başlanır. Bu çerçevede her köy için devlet tarafından bir “muhtar” görevlendirilir. “Yerel Komünist Partisi Sekreteri” olarak adlandırılan bu muhtarlar, köylerde devlet politikalarının uygulanmasını sağlamakla yükümlüdür (s. 65-66).

Halkının büyük çoğunluğu Türk olan Ahıska bölgesi, stratejik bir öneme sahip olması sebebiyle Stalin’in dikkatle üzerinde durduğu bir bölgedir. Komünizmi kabullenmeyen Ahıska Türkü, Komünist Rusya için bir tehdit unsurudur. Bu sebeple Kafkaslara ayrı bir önem veren Sovyet rejimi, bölgeyi komünistleştirmeye, dahası Türkler’den arındırmaya karardır. Sovyetler Birliği’nin genelinde hayata geçirilen bu sürgünler, uluslararası hukukta insanlık suçu kabul edilmesi gereken uygulamalardan biridir.

Önceleri halkı komünistleştirmek için görevlendirilen Komünist Partisi İcra Komitesi üyeleri, bilhassa köylerde aktif olarak faaliyet göstermeye başlar. Romanda belirtildiğine göre Komünist Partisi İcra Komitesi’nin amaçları şunlardır:

- “-Halka komünizmin benimsetilmesi,
- “-Halkın, topraklarını ve mallarını devlete devretmesi,
- “-Kolhozların kurulması,
- “-Camilerde ezan okunmaması, toplu ibadetler yapılmaması,
- “-Türkiye ile ilişkilerin kesilmesi,
- “-Kaçakçıların ihbar edilmesi!” (s. 65).

1937’den sonra köylerde görevlendirilen sivil polisler, bölge halkı hakkında bilgi toplamaktadır. Çarlık döneminde kısmi bir hürriyet içinde yaşayan Ahıskalılar, artık sıkı bir denetim ve gözetim altındadır. Bu süreç devam ederken 3 Eylül 1939 günü İngiltere ve Fransa’nın Almanya’ya savaş ilan etmesiyle II. Dünya Savaşı başlar. Böylece Ahıska bölgesinde yaşayan Türkler için felaketle sonuçlanacak bir döneme girilmiş olur.

Köylünün tarlalarının elinden alınması ile köylü kendi toprağının sahibi değil, devletin işçisi konumuna getirilir: Romanda bu durumdan şöyle bahsedilir: “... devlet, Sovyetler Birli-

¹⁰ “Stalin’in 1929’ların sonu ve 1920’lerde giriştiği bu kolektifleştirme, sanayileşme ve şehirleşme hareketi, 1927 Bolşevik devriminden daha önemliydi. Kırsal bölgelerin aile etrafında nüveleşen, sosyal birimlerin ürünü olarak oluşmuş olan geleneksel kültür, köy kültürü Stalin’in bu zorla endüstrileşme ve toplumsal kalkınma hamleleri içinde büyük darbeler yemişti. (Burada Aclan Sayılğan tarafından faydalanılan kaynak: Yeni Forum, 5 Nisan 1986, Sayı: 159, s. 14-15). Şiddet dönemi başlamış, dine karşı saldırılarla, Hristiyan ve Müslüman kökenli kültür kaynakları, kiliseler, camiler, dini vakıflar ve müesseseler büyük tahribata maruz kalmışlardı. Uygulanan politika, Müthiş İvan döneminde, pan-slavist teröründen çok daha ağır ve geniş kapsamlıydı. Sovyet devleti Ateist bir devlet olduğu için, hedef 1550’lerde olduğu gibi yalnız Müslümanlar değil, Hristiyanlardı da.” (Aclan Sayılğan, S.S.C.B. Marksist Diyalektiğin Sonu, Şafak Matbaası, Ankara 1986, s. 138).

ği’nde golodomor (açlık ölümleri) yaşanmaması için ‘Toprak sahipliği sistemini’ ortadan kaldırmak istiyordu. Bunun için bütün tarım arazileri devletleştirilecek, toprak sahiplerinin topraklarına el konulacaktı. Bu emre karşı gelenler Sibiry, Ural, Kazakistan ve diğer Kuzey bölgelerine sürgüne gönderileceklerdi. (...) Herkesin elinden arazileri alınacaktı. Komünist Partisi tarım arazilerini devletleştirecekti.” (s. 70).

Bir diğer uygulama ise köylerde kültürel devamlılık açısından büyük bir önem arz eden ve kendilerine “molla”¹¹ adı verilen kimselerin faaliyetlerinin yasaklanmasıdır. Buna gerekçe olarak da mollaların Türkler lehine casusluk yaptıkları iddiası ortaya atılır. Esas sebep Rusların bir savaşa hazırlanıyor olmasıdır:

“Mihver devletler (Almanya, İtalya, Japonya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Finlandiya, Bağımsız Hırvatistan Devleti, Vichy Fransa’sı, Arnavutluk, Habeşistan, Mançukuo, Tayland, Burmanya, Hindistan, Filipinler ve Irak’ın oluşturulduğu blok.) henüz Sovyetler Birliği’ne saldırmamıştı. Almanya ile saldırmazlık anlaşması yapmıştı Stalin. Ama Almanya her an sürpriz bir şekilde Sovyetler Birliği’ne saldırabilirdi.” (s. 92- 93).

Bu dönemde Türkiye’nin desteğini göremeyen Ahıska Türkleri için acı günler başlar. Köylerde görevli olan NKVD polisleri aracılığıyla halkın üzerinde kurulan baskı, köylüler arasında muhbirliğin artmasına sebep olur ve ihbar edilenler arasında İsmail de yer alacaktır. Esasında sırf iyi niyetlerle muhtarlık görevini kabul eden İsmail’in, bir Türk ve Müslüman olarak komünizmi benimseyemeyeceği açıktır. Bu sebeple İsmail’den zaten şüphelenmekte olan Ruslar, hakkındaki şikâyet üzerine onu tutuklayarak Tiflis’te bir hapishaneye gönderir. Sadece İsmail değil, onun gibi düşünen herkes çeşitli bahanelerle tutuklanmaktadır. Romanda bu durum şöyle açıklanmaktadır:

“Sovyetler Birliği’nde gözden çıkarılan insanlar, bir bahane bulanarak suçlanıyor, önce NKVD’ye götürülüyor. NKVD göstermelik bir muhakeme yapıyordu. Oradan da üç kişinin imzası ile mahkûm edilip, cezaları kesilip hapse tıklıyorlardı. Yargılama yoktu. Yargılama işi, hapishanenin içindeki NKVD’nin bürosunda yapılıyordu. NKVD’den üç kişinin oy birliği zanlının mahkûm edilmesi için yetiyordu. Sonra, sanık suçlamaları mecburen kabul ediyor, suçlu kabul ettiğini gösteren belgeyi de paşa paşa imzalıyordu. Buraya kadar gelen bir zanlının, onlara göre suçlunun, suçlamaları kabul etmekten başka hiçbir çaresi yoktu.” (s. 104).

Sovyetler Birliği, casuslukla suçlayarak ve “halk düşmanı”¹² olarak mahkûm ettiği kimseleri çalışma kamplarında ücretsiz işçi olarak kullanmaktadır. Sanayi devrimini gerçekleştirebilmek için insan gücüne ihtiyaç duyan Sovyet yönetimi, ucuz iş gücü gereksinimini böyle karşılamaktadır. Ancak hapishanelerdeki uygulamalar, insanlık dışıdır. Her türlü işkence, açlık ve pislik, burada uzun süre hayatta kalmayı neredeyse olanaksız kılmaktadır. Genel olarak “Gulag

¹¹ “Molla, bazı İslâm toplumlarında tanınmış din âlimlerine veya belirli seviyede öğrenim görmüş kimselere verilen bir unvandır.” <https://sorularlailslamiyet.com/molla-kime-denir-molla-olmak-icin-hangi-ilimler-okunur> 12.10.2019.

¹² “Stalin döneminde siyasi muhalifleri tasfiye etmede kullanılan ideolojik siyasi yöntemlerden biri, genelde “halk düşmanı” kavramı idi. “Halk düşmanı” kavramı, Sovyetler Birliği kurulduğu günden itibaren mevcut bir yöntemdir. Bu kavramın oluşmasını bir tek Stalin’e atfetmek doğru olmaz. Sovyetler’in ilk günlerinden itibaren devrime karşı suçlar nedeniyle çoğu insan yargılandı. Yine de bu kavram, halk arasında korku sembolü olarak bilinmemişti. Daha çok hukuki ağırlıktaki terim olarak mahkeme etrafında dolaşıp duruyordu. Ancak Stalin döneminde bu kavram, adeta bir kampanya şekline dönüştü ve büyük bir boyut kazandı, diyebiliriz. “Halk düşmanının babası”, “halk düşmanının kardeşi”, “halk düşmanının arkadaşı” gibi insanlara korku veren sözler o dönemde yaşayan insanların dilinde çok uzun zamana kadar kullanılmıştı.” Nurbek Khairmukhanmedov, “Stalin Dönemindeki Siyasi Muhafifleri Tasfiye Uygulamaları ve Çalıştırma Kampları”, Bilgi, Bahar / 2007, sayı 41, s. 157, <http://bilgi.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2844-published.pdf>, 09.10.2019.

Kampları”¹³ denilen birimlerde toplanan mahkûmlar demiryolu inşaatlarında, madenlerde ya da ormanlarda ağaç kesme işinde çalıştırılmakta, ağır koşullar sebebiyle de kısa sürede hayata veda etmektedir.

Sovyetler Birliği’nin bilhassa Stalin döneminde en şiddetli biçimde uygulamaya koyduğu bu kamplarda, mahkûmların üç kategoride değerlendirildiği görülmektedir:

“1. Profesyonel suçlular (adi suçlular)

“2. Kamu düzenine karşı suç işlemiş olanlar (BITOVİK)

“3. Siyasi suçlular.”¹⁴

Siyasi suçlular ise, yedi farklı kategoriye ayrılmıştır. Ahıska Türkleri muhtemelen dinî inanışları sebebiyle Sovyetler Birliği için tehlike olabilecek gruba dâhil edilmiştir¹⁵.

Diğer taraftan Stalin, olası bir saldırıyı önleyebilmek için 1939’da Hitler ile Molotov-Ribbentrop Paktı’nı imzalar. Ancak Almanlar kısa süre sonra Sovyetler Birliği topraklarını işgal eder. Roman kahramanı İsmail o sırada hapishanededir.

Kızıl Ordu, bazı bölgelerde “Partizanlar” adı altında bir araya getirilen direnişçiler görevlendirmeye başlamıştır. Romanda ifade edildiğine göre bunlar, gerilla savaşı yapabilecek yeteneklere sahip kimselerdir. Görevleri vur-kaç taktiği ile Rus ordusuna destek vermektir (s. 137). İsmail de hapishaneden kurtulabilmek için Partizan birliklerine gönüllü olarak katılmak mecburiyetinde kalır.

Sovyetler Birliği, Ahıska’dan 40 bin genci çeşitli cephelerde görevlendirmek üzere silahlı alır. Savaş bütün şiddetiyle devam etmektedir. Özellikle Minsk ve Stalingrad şehirleri yoğun çarpışmalara sahne olmaktadır. Partizanlar, Yalta’da olduğu gibi Minsk’te de Sovyetlere büyük destek sağlar. Stalingrad Savaşı’nda bekledikleri başarıyı gösteremeyen bunun için ciddi anlamda bir direniş göstererek üstünlüğü ele geçirmeyi başaran Ruslar¹⁶, savaşın gidişatını

¹³ 25 Nisan 1930’te kurulan “Çalıştırma Kampları Genel Yönetimi” (GULAG) (Nurbek Khaïrmukhanmedov, Stalin Dönemindeki Siyasi Muhafızları Tasfiye Uygulamaları ve Çalıştırma Kampları, bilig, Bahar / 2007, sayı 41, s.160, <http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2844-published.pdf>, 09.10.2019) çok sayıda insanın ölümü ile sonuçlanan ve şu iki amaca hizmet eden oluşumlardır: “Birincisi, “yabani otlar” sayılan rejim karşıtlarını cezalandırmak, ikincisi ise cezalıların bedava işgücünü rasyonel bir şekilde örgütleyerek Sovyet sanayi devriminin oluşumunu hızlandırmak idi.” (Nurbek Khaïrmukhanmedov, Stalin Dönemindeki Siyasi Muhafızları Tasfiye Uygulamaları ve Çalıştırma Kampları, bilig, Bahar / 2007, sayı 41, s. 157, <http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2844-published.pdf>, 09.10.2019). Ayrıca, bir başka kaynakta bu konu ile ilgili şu tespitler yapılmıştır: “**Gulag kurbanları:** (Gosudarstvenno Upravlenie Lagerey) Kamplar Devlet Yönetiminin kısaltılmış şekli olan Gulag’larda adı ve siyasi suçlular birlikte çok ağır şartlarda maden ocaklarında, inşaat alanlarında veya orman kesme işlerinde kullanılmışlardır. Tahminlere göre 28 milyon kişi çeşitli süreler için Gulag mahkûmu olmuştur. Sırf bunların 800 bini kurşuna dizilmiş ve en azından 600 bini bu kamplarda ölmüştür.” (Nadir Devlet, “1917 Ekim Devrimi Ve Stalin Dönemi İnsan Kayıpları”, <https://kilavuzkirpi.com/1917-ekim-devrimi-ve-stalin-donemi-insan-kayıpları/>, 25.03.2018).

¹⁴ Dr. Necip Hablemitoğlu, Sovyet Rusya’da Devlet Terörü, II. Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, Aralık 2004, s. 113.

¹⁵ “Dini inanışları sebebiyle hüküm giymiş olanlar: Müslümanlar, Katolikler, Ukrayna Ortodoks kilisesi mensupları ve protestanlar. Bu kimseler yüksek ahlak seviyeleri gibi inançlarının sağlamlıkları ile de tanınmışlardır. Bunlar, “parazit” takımına dâhildir. Kamplarda hüküm süren maneviyat bozukluğu ve düşmanlık hislerine karşı bunlar: “karanlıktaki fener” misali ışıdamaktadırlar.” Dr. Necip Hablemitoğlu, Sovyet Rusya’da Devlet Terörü, II. Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, Aralık 2004, s. 115.

¹⁶ “Nitekim Alman- Rus cephesinde kış mevsiminin gelmesiyle duraklayan savaş, Haziran 1942’de, Almanların getirdikleri kuvvetlerle yeniden saldırıya geçmesiyle daha geniş cepheye yayıldı. Almanlar Stalingrad’ı kuşattılar, bir taraftan da Kafkasya’ya kadar ilerlediler. Bu cephelerde çok şiddetli çarpışmalar oldu. Ocak 1943’ten itibaren ise Ruslar karşı hücumla geçtiler ve Almanları geriletmeye başladılar. Böylece Doğu cephesinde Almanlar üstünlüklerini kaybettiler.” Dr. Rifat Uçarol, Siyasî Tarih (1789-1994), 4. Bs. Filiz Kitabevi, İstanbul 1995, s. 605.

da değiştirir. Sivastopol’un düşmesi ile savaşı lehlerine çevirmiş görünen Almanların Barbaros-
sa Harekâtında yenilgiye uğramalarında Partizanların büyük etkisi olur.

Büyük insani kayıplara sebep olan II. Dünya Savaşı böylece sona erer. Ancak şimdi de sürgün haberleri gelmeye başlamıştır. İsmail, Kırım’da uygulanan sürgünün Ahıska’da da yaşanmış olabileceği ihtimalinden korkmaktadır. Özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında Sovyetlerin pek çok bölgesinde yaşanan zorunlu göç/sürgün uygulamaları, Ahıska’da da yaşanır. Zorunlu göç politikasını, Sovyetler Birliği’nin devamı için gerekli gören Stalin, diğer etnik unsurlara¹⁷ uyguladığı gibi Türklere de bu acımasız politikayı uygulamaya karar vermiştir. Sovyet yönetimi savaşa gönderdiği erkeklerin geride kalan ailelerini bölgeden uzaklaştırmaktan da çekinmemiştir. Bunun için Lavrentiy Beriya görevlendirilir. Böylece 1944 yılı Kasım ayının ortalarında Türk köylerine gelen Sovyet askerleri tüm köylüleri, sürgüne göndermek için evlerinden çıkarır. Sovyetler Birliği’nin almış olduğu 6279 sayılı “Devlet Savunma Komitesi Kararı”na göre Gürcistan’a bağlı olan “Ahıska, Aspinza, Ahılkelek ve Bogdanovka rayonlarıyla Acaristan” bölgesindeki Türk, Kürt, Hemşin kökenli 86.000 kişi, kalan bütün malları ilgili birimlere devredilerek, “40.000’i Kazakistan SSC’ye, 30.000’i Özbekistan SSC’ye ve 16.000’i de Kazakistan’a” (s. 225) gönderilir¹⁸.

Bu sürgün yolculuğu oldukça ağır ve dayanılması güç koşullarda gerçekleştirilir. Romanda sürgüne gönderilen insanların hangi şartlarda yolculuk ettirildiği şu ifadelerle yer alır:

“Yanları ve üstü açık General Serov’un hayvan vagonlarını, yanlarına ve üstünü tahta çakarak kapatıp, her tarafı kapalı sürgün vagonları haline getiren Sovyet yönetimi, her vagona 50-60 Ahıska Türk’ünü doldurmuştu. İçindeki hayvan pisliklerini dahi temizlenmeden, tuvaleti olmayan bu ölüm vagonlarına doldurdıkları insanlar neredeyse 20 gündür yaşam mücadelesi vermişlerdi. Bu mücadeleyi kaybedenler vardı.(...)”

“Son istasyona gelindiğinde askarlere verilecek ölü yoktu çok şükür.” (s. 196).

Yaklaşık 20 gün süren tren yolculuğundan sonra Ahıskalıların bir kısmı Fergana’ya getirilir. Burada da Sovyet rejiminin ağır şartları uygulanmaktadır. 1930’lu yıllardan itibaren yürürlükte olan kolhoz sistemi, burada yaşayan Özbeklere de uygulanmış, bu şartları kabullenmek istemeyenler ise topluca Afganistan’a sürgün edilmiştir.

Romanda Ahıska sürgünlerinden Özbekistan’a yerleştirilenlerin burada yeniden bir düzen kurmaya çalıştıklarından bahsedilir. Buna göre Ahıska Türkleri önceleri halk tarafından kabul görmemiş ve oldukça zor şartlarda yaşam mücadelesi vermiştir¹⁹. Özbeklere göre Ahıskalılar, “... hüviyetlerinden Türk kelimesini sildirmemek için... ” (s. 293) direnen insanlardır.

¹⁷ “2. Dünya Savaşı’nın ortalarında savaşın ibresinin Ruslardan yana dönmesi ve Kızıl Ordu’nun, Almanları bütün Rus topraklarından çıkarmasıyla birlikte, 1943- 1944 yılları arasında, bu çalışmanın ana inceleme konusu olan sürgünler gerçekleşti. Çeçenler, İnguşlar, Karaçay-Malkar Türkleri Kuzey Kafkasya’dan Kırım Tatarları Kırım’dan sürgün edildiler. Ahıska Türkleri, Azeriler ve bölgedeki Müslüman unsurlar arasında yer alan Kürtler de Gürcistan’dan sürüldüler. Kalmıklar da aynı akıbete uğradılar.” s.27.

<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/thesis/guerkan-polat-1943-1944-yillarinda-sovyetler-birliginden-suerguen-edilen-halkların-suerguenueuen-ve-geri-doenues-duezenlemelerinin-karsilastirmali-olarak-incelenmesi.pdf>, 12.10.2019.

¹⁸ Karaçay Muhtar Eyaleti’ndeki halkın sürgün edilmesi sırasında görev alan eski bir NKVD subayı olan G. Burlutskiy, sürgünlerin nasıl yapıldığı konusunda bilgi vermektedir. Bkz. Dr. Necip Hablemitoğlu, Sovyet Rusya’da Devlet Terörü, II. Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2004, s. 84-85.

¹⁹ Benzer bir felaketi yaşayan Yusuf Süleyman adlı Kırım Türkü yaşadıkları hakkında şu bilgileri vermektedir: “Kimse bizimle meşgul olmuyordu. Aç, kirli ve hastaydık. Hastalar açlıktan şişmeye ve aileler toptan ölmeye başladılar. Şunu söyleyeyim ki, 206 kişilik köyümüzden 100 kişi öldü. En az 18’ini ellerimle gömdüm. Akrabam olan

Stalin’in 1953’te ölümünden sonra yönetime getirilen Nikita Kruşçev halkın yaşamına nisbî bir rahatlık getirir. 1956’da çıkarılan “Serbest Dolaşma Yasası” ile sürgünlerin kendi vatanlarına dönmelerine izin verilir. Bu haktan yararlanamayan tek sürgün halk, Ahıska Türkleri olmuştur. Ancak 1992’de Türkiye’de çıkan bir kanunla, sürgündeki Ahıska Türklerinin bir kısmının Türkiye’ye yerleşmesi mümkün olmuştur.

Özetle II. Dünya Savaşı sırasında Ahıska’dan askere alınan 40 bin gençten ancak 15 bini geri dönebilmiş, 25 bin Türk ise savaşta hayatını kaybetmiştir. Aileleri ise sürgün sırasında, gittikleri yerlerdeki yaşam şartlarının güçlüğüne dayanamayarak ölmüştür.

Mikdat Topçu’nun *Ahıska Sürgünü Menemşe* adlı romanında ifade edilen olaylar, Ahıskalı pek çok Türk’ün yaşadığı büyük bir insanlık dramıdır. Bolşevik Devrimi ve II. Dünya Savaşı yıllarında yurtlarından sürülen diğer etnik gruplara vatanlarına dönme izni verilmişken, Ahıska Türklerine Ahıska’ya dönme izni bir türlü verilmez. Aradan yarım asır geçtikten sonra vatanlarına olmasa da Türkiye’ye gelme şansını yakalamış olmaları, Ahıska Türklerinde sonsuz bir sevinç yaratır.

SONUÇ

Tarihî gerçeklere dayalı edebi eserlerde tarihin izini sürmek, hem araştırmacılar hem de sıradan okuyucular için kuşkusuz heyecan verici bir deneyim olmaktadır. Türk edebiyatında son yıllarda özellikle göç ve mübadele romanlarının artış göstermesi önemlidir. Bilmeyenlerin “Alaska” ile karıştırdıkları Ahıska bölgesi ve buradaki Türklerin yaşadıklarını anlatan romanların sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Böylece öz yurtlarından uzaklaştırılan ve bir daha yurtlarına dönmelerine müsaade edilmeyen Ahıska Türklerine olan ilginin artması da muhakkak sevindirici bir gelişmedir. Fırat Sunel’in yazdığı *Salkım Söğütlerin Gölgesinde* (2011) adlı roman, “Ahıska Sürgünü” konusunda en çok bilinen eserdir. Niyazi Sanlı’nın *Aşka Son Bakış* (2014) adlı romanı, bu yazımızda kısaca değindiğimiz Mikdat Topçu’nun *Büyük Sürgün Ahıska* (2016) adlı romanı ile Gevher Demirkaya Aktaş’ın kaleminden çıkan *Dinmeyen Acı Kafkasya* (2007), *Ahıska’da Bir Ermeni Gelin* (2011) ve *Ahıska Sürgünleri* (2019) gibi romanlar Ahıska Türklerinin bilmeyenlerce tanınması, unutanlarca hatırlanması konusunda değerli katkılar sağlamaktadır.

1930’ların sonundan 2000’li yıllara uzanan bir ömrün hikâyesinin anlatıldığı *Ahıska Sürgünü Menemşe* adlı romanda, Ahıskalı bir Türk olan İsmail’in yaşadıklarına tanık oluruz. Bolşevik Devrimi öncesinden başlayarak, II. Dünya Savaşı ve sonrasında bölgede yaşananlar hakkında bilgi vermesi bakımından önemli eserlerden biri olan *Ahıska Sürgünü Menemşe*, bin bir güçlük ve bin bir acıya rağmen hayatta kalmaya çalışan insanların yaşadıkları, vatan sevgileri, din duyguları ve Türk kimliğini korumak adına verdikleri mücadeleler konusunda aydınlatıcıdır. Romanın merkez kişisi İsmail etrafında gelişen olaylar, Ahıska Türkleri’nin tarihi geçmişi yanında Sovyetler Birliği içerisinde yaşayan etnik grupların birbirleriyle ilişkilerini de derinlemesine ortaya koymaktadır. Yıllarca birbirlerine komşuluk etmiş insanların Ruslar tarafından nasıl bir anda birbirlerine düşman edildikleri, Bilhassa Ermenilerin, Sovyet Rusya’nın desteği ile Türklere ne gibi zulümler yaptıkları muhakkak ki tarihi belgeler yanında edebi eserlerin de konusu olmaktadır. Bu vesileyle biz de tahkiyeli eser olmanın yanında, aynı acıyı yaşayan in-

7 aileden kimse kalmadı.” Ann Sheehy, “Kırım Tatarları”, Emel, S. 69, İstanbul 1972’den aktaran Dr. Necip Hablmitoğlu, Sovyet Rusya’da Devlet Terörü, II. Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2004, s. 77.

sanların torunlarına, kendi ailelerinin hikâyelerini hatırlatması bakımından bu tür eserlerin artması diliyoruz.

KAYNAKLAR

1. BASILI KAYNAKLAR

Hablemitoğlu, Necip; Sovyet Rusya’da Devlet Terörü, II. Baskı, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2004.

Sayılğan, Aclan; S.S.C.B. Marksist Diyalektiğin Sonu, Şafak Matbaası, Ankara 1986.

Topçu, Mikdat; Ahıska Sürgünü Menemşe, Boğaziçi Yayınları, Nisan 2016.

Uçarol, Rifat; Siyasî Tarih (1789-1994), 4. Bs. Filiz Kitabevi, İstanbul 1995.

Uravelli, Orhan, Ahıska’dan Çıktım Yola, Erkam Yayınları, İstanbul 2017.

2. ELEKTRONİK KAYNAKLAR

DEVLET, Nadir; “1917 Ekim Devrimi Ve Stalin Dönemi İnsan Kayıpları”
<https://kilavuzkirpi.com/1917-ekim-devrimi-ve-stalin-donemi-insan-kayıpları/>
(25.03.2018).

<https://sorularlailamiyet.com/molla-kime-denir-molla-olmak-icin-hangi-ilimler-okunur>
12.10.2019.

<https://www.turkcebilgi.com/nkvd> 05.10.2019.

KARA, Adem; “1828-1829 Osmanlı- Rus Savaşı ve Anadolu’da Alınan Tedbirler”,
<http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c8s14/makale/c8s14m6.pdf>, s. 115-131, 16.04.2018.

Karabulut, Ferhat; “Cengiz Dağcı’nın Ve Cengiz Aytmatov’un Romanlarında Kolhozlar ve Kolhoz Sisteminin Ruslaştırmadaki Rolü”, TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, 2019, Yıl: 7, Sayı:16, 56-77.

http://www.turukdergisi.com/Makaleler/1208021547_14-F.%20Karabulut%2056-77.pdf.pdf,
12.10.2019.

Khairmukhanmedov, Nurbek; “Stalin Dönemindeki Siyasi Muhlifleri Tasfiye Uygulamaları ve Çalıştırma Kampları”, bilig, Bahar / 2007, sayı 41, s. 155-174.

<http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2844-published.pdf>, 09.10.2019.

Kurat, Yuluğ Tekin; “1879-1919 Arasında Türk-Rus İlişkileri”, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Yıl: 1992, C. 16, S. 27, s. 133-143. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/22/86.pdf>, 09.10.2019.

Polat, Gürkan; “1943-1944 Yıllarında Sovyetler Birliğinden Sürgün Edilen Halkların Sürgününün Ve Geri Dönüş Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi; Ahıska, Kırım ve Karaçay-Malkar Sürgünleri Örnekleri” T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi Ankara 2014, s. 53.

<https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/thesis/guerkan-polat-1943-1944-yillarinda-sovyetler-birliginden-suerguen-edilen-halklarin-suerguenueuen-ve-geri-doenues-duezenlemelerinin-karsilastirmali-olarak-incelenmesi.pdf>, 12.10.2019.

Zeyrek, Yunus; “Ahıska’nın Tarihi, Ahıska ve Ahıska Türkleri”, Bizim Ahıska, http://www.ahıska.org.tr/?page_id=1839, 15.04.2018.